NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS KÖZIGAZGATÁSI KAR
CIVILISZTIKAI INTÉZET

OPUSCULA CIVILIA

Dúl János

Származtatott alapítás – származékos tulajdonszerzés

1083 Budapest, Üllői út 82.| Tel: (1) 432-9000
Postai cím: 1519 Budapest, Pf.: 275.| Email: AKK_Civilisztikai_Intezet@uni-nke.hu

Dúl János[1]

Származtatott alapítás – származékos tulajdonszerzés

1. Bevezetés

Doktori értekezésem témája a társasági jog és az öröklési jog kapcsolódási pontjainak feltárása, illetve azok elemzése. Az öröklési jog a magyar polgári jogi kodifikációs tervezetek és az 1959. évi IV. törvény (régi Ptk.) integráns részét képezte, nincs ez másképp a 2014. március 15-től hatályos a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ptk.) sem. A társasági jog számos ponton kapcsolódik az öröklési joghoz, amelynek szabályait egy az egyben nem tudjuk alkalmazni a társasági jog sajátos jogági jellege folytán, ugyanis „a társaságok természete nem viseli el, hogy öröklés útján, a felek akaratától függetlenül kényszerüljenek a társaság megmaradó tagjai olyan személlyel (az elhunyt tag jogutódjával) együttműködni, akivel az együttműködést nem kívánják."[2]

Az értekezés kiindulópontjaként az a hipotézis szolgált, miszerint a társasági jog a pontosan körülírt, olykor a bírói gyakorlat által korrigált öröklési jogi szabályokat eltéríti, az *ipso iure* elven felépített magyar öröklési jogi szabályok teljes mértékben nem érvényesülhetnek abban az esetben, ha a hagyatékban társasági részesedés (közkereseti és betéti társaságokban társasági részesedés, korlátolt felelősségű társaságokban üzletrész, részvénytársaságban részvény) lelhető fel.

A társaságok létszakaszának speciális eleme a származtatott alapítás elnevezéssel összefoglalható létszakasz, ami magában foglalja a társasági formaváltást (átalakulást), a társaságok egyesülését, valamint szétválását. Az egyes eljárási momentumok alatt meghalhat valamely tag, ennek az átalakulási (egyesülési, szétválási) eljárásra gyakorolt hatásait veszi górcső alá a tanulmány.

A gazdasági társaságok átalakulása, egyesülése, illetve szétválása származtatott alapításnak minősül, a jogutód új társaság bejegyzése alkalmával nem *ex nihilo,* hanem jogelőddel létesül, egyúttal a jogalkalmazás során a kiválasztott eljárásnak megfelelő szabályok

---

[1] tudományos segédmunkatárs; Nemzeti Közszolgálati Egyetem; Államtudományi és Közigazgatási Kar; Civilisztikai Intézet

[2] KISFALUDI András: *Társasági tagsági jogok a hagyatékban* Magyar Jog 1991/3. 149. p.

figyelembe kell venni a gazdasági társaságok alapítására irányadóakat is. A jogelőd szemszögéből nézve pedig a jogelőd gazdasági társaság jogutóddal szűnik meg. Ezért mondható el az, hogy az átalakulás szabályrendszere az alapítás és a megszűnés jellemzőit is tükrözi, azokat egyesíti.[3] „Az átalakulás, egyesülés, szétválás a jogi személyek státuszváltozása, a jogi személyek közötti alanyváltozás, a jogi személy(ek) jogutóddal való megszűnése, valamint jogelőddel történő keletkezése (származtatott alapítás).”[4] A származtatott alapítás indokául a korábbihoz képest kisebb vagy éppen nagyobb szervezet kialakítása, cégek fuzionálása vagy éppen kisebb gazdasági egységekre való szétbontása szolgálhat.[5]

A korábbi szabályozástól eltérően a 2014. március 15-én hatályba lépett Ptk. és a kapcsolódó jogszabályok alapján az átalakulás alatt már csak a társasági forma megváltoztatását kell érteni,[6] a gyűjtőfogalom jelleg megszűnt, nem tartalmazza magában az egyesülést és a szétválást, a dolgozat további részében ezért kerül megkülönböztetésre a három eljárás.

A Ptk.-n túlmenően releváns szabályokat az egyes jogi személyek átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról szóló 2013. évi CLXXVI. törvény (a továbbiakban: Átv.) tartalmaz. A törvény 1. § alapján rendelkezéseit a Polgári Törvénykönyvvel együtt kell alkalmazni a gazdasági társaság, a szövetkezet, valamint az egyesülés átalakulása, egyesülése, szétválása során, illetve rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell abban az esetben, ha más jogszabály a Ptk.-nak a jogi személy átalakulására, egyesülésére, szétválására vonatkozó szabályainak alkalmazását írja elő.

Az egyes eljárások bármely szakasza alatt elhalálozhat valamely érintett társaság tagja. A halál folytán társasági típusonként eltérő jellegű jogutódlás következik be, amit meghatározott körülmények között szintén figyelembe kell venni az eljárások során.

---

[3] PAPP Tekla (szerk.): *Társasági jog*; Lectum Kiadó; Szeged; 2011. 107.p.

[4] PAPP Tekla: A jogi személy átalakulása, egyesülése, szétválása és jogutód nélküli megszűnése, In: OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, I. kötet; Opten Informatikai Kft.; Budapest; 2014. 438.p.

[5] GÁL Judit – ADORJÁN Csaba: A gazdasági társaságok átalakulása; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.; Budapest; 2010. 17.p.

[6] PAPP T. 2014. 438.p. ; TÖRÖK Gábor: A jogi személy átalakulása, egyesülése, szétválása és jogutód nélküli megszűnése, In: SÁRKÖZY Tamás (szerk.): *Polgári jog - A jogi személy*, 2. átdolgozott, bővített kiadás; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.; Budapest; 2014. 76.p.; BDT 2015. 3400.; KISFALUDI András: Harmadik Könyv Első Rész, In: VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz* I. kötet; Wolters Kluwer Kft.; Budapest; 2014. 256.p.; TÖRÖK Gábor: *Átalakulás, egyesülés, szétválás – jogutód nélküli megszűnés* Gazdaság és Jog; 2011/7-8. 8.p.; GÁL Judit: *Az átalakulási szabályok új Ptk.-val összefüggő változásai* Céghírnök 2014/4. 3.p.

A szabályozási struktúra bemutatása után az átalakulás, majd az egyesülés és a szétválás szabályait ismertetem, ehhez illesztve az átalakulás során valamely tag halálával felvetett kérdéseket.

2. A szabályozástól való eltérés lehetősége

A korábbi szabályozáshoz képest újdonságként (de nem teljesen példa nélkül, lásd 1988. évi VI. törvény a gazdasági társaságokról) jelentkezik az is, hogy a társasági szerződésben a Ptk. 3:4. § alapján bizonyos tárgykörökben (a jogi személy tagjai, illetve alapítói egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonya, valamint a jogi személy szervezete és működése) további meghatározott kivételek figyelembe vételével eltérhetnek a Ptk.-ban foglaltaktól. A jogirodalom felvetette, hogy a szervezet-átalakító szabályok – különösen pedig az említett külön törvényben meghatározott szabályok – kötelezőek-e. Osztjuk azt az álláspontot, miszerint tekintettel arra, hogy a 2013. évi CLXXVI. törvény nem rendelkezik az eltérés lehetőségéről, ahogy azt a Ptk. teszi, ezért e szervezeti szabályoktól nem lehet a társasági szerződésben eltérni.[7] Nincs arra lehetőség, hogy jogszabályi felhatalmazás nélkül a Ptk. hatókörén kívül található jogszabályoktól – így az átalakulási törvénytől is – eltérjenek a felek,[8] amely állásponttal teljes mértékben egyetértek. Ehhez hozzá lehet tenni azt, ha a tagok e szabályoktól eltérhetnének a társasági szerződésben, és adott esetben társaságok egyesüléséről van szó, a szerződések pedig egymástól eltérő rendelkezéseket tartalmaznak, előbb módosítani kellene ezeket az összhang érdekében, és csak ezután valósulhat meg a társaságok egyesülése, ami jelentős időbeli késedelmet okoz az eljárás lebonyolításánál. Átalakulás esetén csak egy társaság érintett az eljárásban, ennél az eltérés lehetősége nem okozna problémát, míg szétválásnál a beolvadásos kiválás vagy a beolvadásos különválás vonatkozásában az egyesüléshez hasonló tényállás esetén a kifejtett lehetőségek következhetnének be. Kérdéses lehet, mennyire élnének egy ilyen hipotetikus esetben a felek a lehetőséggel, ahogy természetesen az sem elhanyagolandó, milyen keretek között tehetnék meg.

[7] SÁRKÖZY Tamás (szerk.): *Gazdasági társaságok – Cégtörvény*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.; Budapest; 2014. 45. p.
[8] DZSULA Mariann: *Kommentár az egyes jogi személyek átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról szóló 2013. évi CLXXVI. törvényhez*, http://uj.jogtar.hu (utolsó letöltés ideje: 2017. június 27.), lásd még METZINGER Péter: *Diszpozitivitás és/vagy kogencia a magyar társasági jogban*; In: Fontes Iuris; 2015/3-4. 48-49. p.

3. A származtatott alapítás hatályos szabályozási struktúrája

A Ptk.-ba illesztett társasági jogi szabályozással egy sokrétegű jogi struktúrát kell alapul venni a jogalkalmazás során. A jogi személyek átalakulása esetén alkalmazni kell

- egyrészt a jogi személyek közös szabályait,
- másrészt a gazdasági társaságok közös szabályainál található átalakulási szabályokat,
- harmadrészt részvénytársaságok esetében az e társasági formánál megtalálható ezekre vonatkozó speciális szabályokat;
- negyedrészt figyelembe kell venni az Átv.-ben fellelhető jogi személyek átalakulásának,
- ötödrészt ezek egyesülésének,
- illetve szétválásának szabályait,
- hetedrészt ebben a törvényben található gazdasági társaságok átalakulására, egyesülésére, szétválására irányadó közös szabályokat,
- nyolcadrészt a közkereseti és betéti társaság egymás közötti átalakulására irányadó szabályokat,
- kilencedrészt a zártkörűen működő részvénytársaságok esetén ezek szétválására vonatkozó speciális rendelkezéseket,
- mindezeken túlmenően alkalmazni kell a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (a továbbiakban: Ctv.) és a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény idevágó rendelkezéseit is,
- végül figyelembe kell venni a tag halála folytán bekövetkező társasági jogi jogutódlás társasági formánként eltérő megoldásait is.

4. A származtatott alapítás szabályai

Az egyesülés és a szétválás szabályainak megállapítása során a jogalkotó az átalakulás, azaz a társasági forma megváltoztatásának eljárását vette alapul,[9] ezért tekintjük át először ennek az eljárásnak az előírásait.

[9] Ptk. 3:47. § A jogi személy egyesülésére és szétválására az átalakulásra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell. Átv. 12. § A jogi személyek egyesülésére a jogi személyek átalakulásának közös szabályai – ezen alcímben foglalt eltérésekkel – megfelelően irányadóak. Átv. 22. § (1) A gazdasági társaságok átalakulására, egyesülésére, szétválására az ezen alcímben foglalt eltérésekkel a jogi személyek átalakulásának, egyesülésének és szétválásának közös szabályait kell alkalmazni.

4.1. A gazdasági társaságok átalakulása

A gazdasági társaságok átalakulása, egyesülése, szétválása költségigényes eljárás (adó- és illetékfizetési kötelezettség, ügyvédi, illetve könyvvizsgálói díjak), ezért csak akkor érdemes a folyamatot elindítani, ha az átalakulással elérni kívánt gazdasági cél képes ellensúlyozni ezeket.[10]

Alapvető szabályként rögzíti azt a Ptk., hogy a jogi személy (így a gazdasági társaság) más típusú jogi személlyé történő átalakulása esetén az átalakuló jogi személy megszűnik, jogai és kötelezettségei az átalakulással keletkező jogi személyre, mint általános jogutódra szállnak át. Tekintettel arra, hogy átalakulás esetén egy új társaság jön létre, a létesítésre vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell.[11] Az átalakulás befejezésével, azaz a cégjegyzékbe való bejegyzéssel „az átalakuló jogi személy megszűnik, és általános jogutódjaként létrejön egy új típusú jogi személy. A legegyszerűbb esetben a jogutód jogi személynek ugyanazok a tagjai lesznek, mint a jogelődnek, és a vagyona is megegyezik a jogelődével, ez azonban nem szükségszerű, mert az átalakulás során mind a tagság, mind a vagyon változhat, akár negatív, akár pozitív irányban."[12]

Az átalakulás szabályainak a megfelelő alkalmazása vonatkozásában társaságok egyesülése esetére mondta ki a Fővárosi Ítélőtábla,[13] hogy ez az alkalmazás az utaló szabállyal hivatkozott normának nem szó szerinti érvényesülését jelenti, hanem olyan alkalmazását, amely összhangban áll az e jogalkalmazással érintett jogintézmény eltérő sajátosságaival. A vonatkozó jogszabály szerint[14] a döntéshozó szerv meghatározhatja azt a napot, amelyen az átalakulás joghatásai beállnak, ez a nap azonban nem lehet korábbi, mint a jogutód nyilvántartásba vételének napja. A jogeset tényállása szerint a beolvadásban résztvevő cég ennél korábbi időpontot határozott meg, a cégbíróság pedig a jogszabálynak megfelelően eljárva nem ezt a napot tekintette irányadónak. A cég a végzés kijavítása iránti kérelmet terjesztett elő, mivel szerinte ez a rendelkezés csak a formaváltásra irányadó, az egyesülés és a szétválás vonatkozásában nem. Az ítélőtábla azonban elutasította a kérelmet, az első fokon eljáró cégbíróság végzését helybenhagyta. Megállapítása szerint az egyesülési és a szétválási eljárásokra megfelelően, értelemszerűen alkalmazva figyelembe veendők a formaváltás eljárási

[10] GÁL – ADORJÁN 62. p.
[11] Ptk. 3:39. §
[12] KISFALUDI 2014. 256. p.
[13] BDT 2015. 3400.
[14] Átv. 6. § (6) bek.

rendjére, az eljárást gátló tilalmakra, a tagok speciális jogaira, illetve kötelezettségeire, stb. irányadó szabályok, ezek közé tartozik az átalakulás joghatályának megállapítása is, csak itt nem a jogutód nyilvántartásba vételének napját nem előzheti meg, hanem a jogutód változásainak nyilvántartásba vételének napjánál nem lehet korábbi a megjelölt időpont.[15]

Az átalakulással létrejövő jogi személy nyilvántartásba vételével egyidejűleg az átalakulással megszűnő jogi személyt törölni kell a nyilvántartásból (konstitutív és *ex nunc* hatály, azonos időbeli keletkezés és megszűnés).[16] A létrejövő jogi személy nyilvántartásba vételéig az átalakuló jogi személy a bejegyzett jogi személy típusban folytatja tevékenységét. „Amennyiben a nyilvántartó bíróság az átalakulás bejegyzését elutasítja, a jogi személy korábbi (eredeti, bejegyzett) formájában működik tovább. A jogalkotó fenntartja az átalakulás egységes elbírálásának elvét: a bíróság vagy helyt ad az átalakulás bejegyzésére irányuló kérelemnek és a jogelődöt a jogutódra történő utalással törli a nyilvántartásból, egyúttal pedig a jogutódot bejegyzi a nyilvántartásba, vagy minden kérdésben elutasító döntést hoz."[17]

A kötelező átalakulás esetétől[18] eltekintve a gazdasági társaság tagjai szabadon döntenek az átalakulás kezdeményezéséről az átalakulás módjának és a jogutód jogi személynek a meghatározásával.[19] „Az átalakulás a jogi személy státuszát érintő, alapvető kérdés, ezért ez a döntés nem tartozhat az ügyvezetési döntések körébe, a döntést a tagok vagy alapítók hozhatják meg az átalakuló jogi személyre vonatkozó szabályok szerint."[20] A döntés során ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra, hogy az átalakulás során olyan gazdasági társasági formát kell választani, amely esetében legalább a törvény által az adott formára előírt legkisebb mértékű, vagy – ilyen törvényi előírás hiányában – a jogi személy által meghatározott jegyzett tőke követelménynek a jogi személy az átalakulással eleget tud tenni,[21] ennek hiányában azt meghiúsultnak kell tekinteni.

Nemcsak a társasági forma megváltoztatása tartozik a tagok magánautonómiájába, hanem az is, részt kívánnak-e venni a jogutód társaságban. Az átalakulási terv közlésétől

[15] Vö. Ctv. 57. § (2) bek.
[16] PAPP 2014. 441.p.
[17] BH 2004.373., LB Cgf. II. 30.159/2000., FÍT 13. Gf. 43.019/2010/2.; PAPP 2011. 127.p.; PAPP 2014. 441.p.
[18] Ptk. 3:133. § (2) bek.: Ha egymást követő két üzleti évben a társaság saját tőkéje nem éri el az adott társasági formára kötelezően előírt jegyzett tőkét, és a tagok a második év beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül a szükséges saját tőke biztosításáról nem gondoskodnak, e határidő lejártát követő hatvan napon belül a gazdasági társaság köteles elhatározni átalakulását. Átalakulás helyett a gazdasági társaság a jogutód nélküli megszűnést vagy az egyesülést is választhatja.; ÍH 2010. 39.
[19] Ptk. 3:41. § (1) bek.
[20] KISFALUDI 2014. 257.p.
[21] Átv. 22. § (3) bek.

számított harminc napon belül nyilatkozhatnak, az átalakulással létrejövő jogi személy tagjaivá kívánnak-e válni. Az ilyen jognyilatkozatot tett tagok tagsági jogviszonya az átalakulás időpontjában, annak bejegyzésekor megszűnik, és az átalakuló jogi személy vagyonából olyan hányadra jogosultak, amelyet a jogi személy jogutód nélküli megszűnése esetén igényelhetnének.[22] „Értelemszerűen az átalakulási tervet az átalakulásban részt venni nem kívánó tagok nyilatkozata alapján módosítani kell."[23]

A társaságtól megváló tagot megillető vagyonhányad kiadásának határidejére a Ptk. 3:134. § (2) bekezdése, valamint az Átv. 6. § (5) bekezdése a jogutód nyilvántartásba vételétől számított hatvan napot határoz meg, amelytől az érintett felek megállapodása eltérhet. Ez az idő hatvan napnál több, illetve kevesebb is lehet, miután se a Ptk., se az átalakulási törvény nem határozza meg azt, hogy valamely irányba történő eltérés semmis lenne. A társaságtól megválni kívánó tag halálával örököseinek is lehetőségük van a vagyonhányad megszerzésére, ez a vagyoni igény őket is megilleti, ez olyan, a társasággal szemben fennálló jog, ami az örökhagyó halálával átszáll a jogutódokra. Az elszámolás alapja a független könyvvizsgáló által auditált és a legfőbb szerv által elfogadott jogelődi vagyonmérleg-tervezet. Ennek alapján állapítható meg a tag járandósága, és ez teherként szerepel a jogutód társaság vagyonmérleg-tervezetének „Különbözetek" oszlopában. Vagyonkiadásról ekkor még nem lehet szó, miután az átalakulás folytán távozni kívánó tag tagsági viszonya még nem szűnt meg.[24]

Az átalakulásról a tagok az átalakulási terv elfogadásával határoznak, amit legalább háromnegyedes szótöbbséggel hoznak meg, ami garancia arra, hogy megfelelő konszenzus alakuljon ki az átalakulás szükségességében,[25] és annak megvalósításában.

Ha például halál miatt a kkt. vagy bt. tagjainak száma egyre csökkent, illetve nincs két eltérő pozíciójú tag betéti társaságnál, úgy igaz lehet az, hogy a megmaradt tag dönthet akképp, hogy egyszemélyes korlátolt felelősségű társasággá (de akár részvénytársasággá) alakítja át a céget. Ebben az esetben legkésőbb az átalakulás bejegyzése iránti kérelem előterjesztésekor a meghalt tag cégjegyzékből történő törlése iránti kérelmet is elő kell terjeszteni a tag halálának napjára visszaható hatállyal. A kérelmek összevetéséből egyértelműen tisztázható, miképp kívánja elkerülni az életben maradt tag a társaság megszűnését.

[22] Ptk. 3:42. §, Átv. 6. § (3) bek.; GÁL 2014. 3. p.
[23] PAPP 2014. 440. p.
[24] GÁL – ADORJÁN 92-93. pp.
[25] Ptk. 3:43. § (1) bek., TÖRÖK 2014.79. p.

A Ptk. 3:40. § c) pontjában megfogalmazott korlátozás alapján, ami a szakasz címével ellentétben nem korlátozás, hanem tilalom, nem alakulhat át a jogi személy, ha a tagok vagy alapítók a társasági szerződés szerinti vagyoni hozzájárulásukat nem teljesítették. Ez a tartozás a Ptk. 7:94. § c) pontba illeszkedő örökhagyói tartozás, aminek a kielégítéséért az örökösök a hagyatéki tartozásokért való felelősség szabályai szerint helytállással tartoznak.[26] Ha az örökösök így teljesítették jogelődjük vagyoni hozzájárulását, úgy a társasági formának megfelelő jogutódlásra is sor kerülhet, és attól függően, hogy az örökösök taggá váltak-e vagy sem, az előbbi esetben részt vehetnek az átalakulásban.

4.1.1. Kétüléses eljárás

A jogi személy döntéshozó szerve az átalakulásról két alkalommal határoz. Első alkalommal az ügyvezetés előterjesztése alapján a tagok arról döntenek, egyetértenek-e az átalakulás szándékával, milyen gazdasági társasági formát válasszanak, továbbá előzetesen felmérik, ki és mekkora vagyoni hozzájárulással kíván a jogutód jogi személy tagjává válni.[27] Ekkor terjesztik elő az átalakulási tervet is, amely többek között magában foglalja a jogutód jogi személyben tagként részt nem venni kívánó személyekkel való elszámolás módjáról szóló tervezetet.[28] Az átalakulási terv írásbeli közlésétől számított harminc napon belül írásban nyilatkozhatnak a tagok arról, ha nem kívánnak a jogutód gazdasági társaság tagjává válni. A törvény vélelmet állít fel arra az esetre, ha nem nyilatkoztak: ilyennemű jognyilatkozat hiányában úgy kell tekinteni, hogy a tag a jogutód jogi személy tagjává kíván válni. A jogutódban való részvétel elfogadása, annak elutasítása, vagy éppen a nyilatkozat hiánya nem végleges, azt az átalakulásról véglegesen döntő második legfőbb szervi ülésen megvalósuló szavazás megkezdéséig megváltoztathatja a tag.[29]

Sem a Ptk., sem az Átv. nem határozza meg azt a határidőt, amely alatt a tagokkal írásban közölni kell az átalakulási tervet. Dzsula Marianna szerint[30] az ügyvezetésnek ezt a kötelezettségét célszerű minél korábban teljesíteni, figyelemmel az átalakulás folyamatára előírt határidőkre is. Megjegyzendő, nemcsak a határidők miatt, hanem a Ptk. 3:91. § (3) bekezdésére figyelemmel is miszerint, ha a gazdasági társasággal kapcsolatos jognyilatkozat

[26] Vö. KISFALUDI 1991. 153.p.
[27] Átv. 2. § (1)-(2) bek.
[28] Átv. 3. § (1) bek.
[29] Átv. 5. § (1)-(2) bek.
[30] DZSULA - KOMMENTÁR

megtétele vagy cselekmény elvégzése kötelező, e kötelezettséget késedelem nélkül kell teljesíteni.

Abban a hipotetikus esetben, ha a tag részt kíván venni az átalakulásban, az átalakulás bejegyzése iránti kérelmet már benyújtották, de ez a személy a cégbírósági eljárás alatt elhalálozik, és a kérelmet végül elutasítják, akkor az Átv. 11. § (3) bekezdése alapján az átalakulni kívánó gazdasági társaság a korábbi társasági formában működik tovább. Ez azt jelenti, hogy a korábbi társasági formának megfelelő jogutódlás következik be öröklés esetén: a közkereseti, betéti társaságokba való belépéshez az örökösök és a társaságban bennmaradt tagok megállapodása szükséges, míg a korlátolt felelősségű társaságban és részvénytársaságban az öröklés ipso iure jellegéhez igazodó szabályok jelennek meg a körülírtaknak megfelelően. Amennyiben a kérelem elutasítása ellenére annak elutasítását követően a korábbiaknak megfelelően újra át szeretnének alakulni, már a társaságba belépett örökösökkel kell kialakítani a szükséges konszenzust az egyes kérdésekben. Átalakulásban való részvételnek minősül az is, ha a tag nem nyilatkozik az adott eljárási szakaszig, ezért az ilyen helyzeteket (benyújtották a kérelmet, de azt a cégbíróság végül elutasítja) is ekképp kell kezelni valamely tag halála esetére.

Véleményem szerint, ha még az átalakulás cégbíróság előtt folyó eljárása alatt meghal a tag, de még ebben a periódusban lefolytatják a megfelelő eljárást az örökös beléptetéséhez, azaz bekövetkezik az alanyváltozás, visszavonhatják az átalakulás iránti kérelmet, ha az örökösök azzal nem értenek egyet, hiszen az átalakulási (valamint az egyesülési és a szétválási) eljárás kérelemre indul, amit vissza is lehet vonni.[31] Éppen ezért ha megfelelő többséggel rendelkeznek az örökösök, az eljárást megakaszthatják, illetve adott társaság vonatkozásában eltérően döntenek az átalakulásról. A származtatott alapítás vonatkozásában így például társaságok egyesülésekor kettőnél több résztvevő társaság esetén adott társaság nem fog összeolvadni/beolvadni a másikkal/másikba, ha van több társaság rajta kívül, a többi ezt ugyanakkor minden további aggály nélkül megteheti, szétválás esetén, mivel a szétváló társaság vesz részt csak az eljárás kezdetén, nem fog bekövetkezni a szétválás. Mindehhez képest arra, hogy még az első szakasz alatt beléphetne a társaságba az örökös, igen kicsi a valószínűség, mert a két ülés közötti időszak alatt a hagyatéki eljárás lefolytatására nem kerül sor.

Ennek az ellenkezője is igaz: amennyiben a belépő örökösök nem képesek olyan többséget felmutatni, ami elegendő ahhoz, hogy a társasági forma megváltoztatására (más társaságokkal való egyesülésre, illetve más társaságokra történő szétválásra) irányuló eljárás

[31] Ctv. 33. § (1) és (3) bek.

iránt benyújtott kérelmet legfőbb szervi határozattal visszavonják, akkor az eljárás eredményeképpen a kérelemnek megfelelően fog eljárni az illetékes cégbíróság. Ha ez a jogi helyzet valamely örökös érdekével ellentétes lenne, az új társasági formának megfelelően megszüntetheti a tagsági jogviszonyát, így korlátolt felelősségű társaságban az üzletrészét, részvénytársaságban a részvényét átruházhatja. Ha az új társaság közkereseti vagy betéti társaság, miután ezeknél a társaságoknál egyhangúság kell az ilyen szervezeti döntéshez,[32] bármely tag vétója az egész átalakulási eljárást megakaszthatja. A többi társaságnál a Ptk. szerint legalább háromnegyedes többség szükséges az átalakulás végleges eldöntéséhez,[33] ezeknél ruházhatja át részesedését.

Mindemellett „az sem lehetetlen, hogy a második „ügydöntő" legfőbb szervi ülésen olyan új körülmények merülnek fel (például valamely tag meghal vagy meggondolja magát), amely miatt a vagyonmérleg-tervezetek adatrendszere felborul, vagy más okból kiegészítő vizsgálódás szükséges."[34]

Természetesen abban a hipotetikus esetben, ha az örökhagyó az átalakulás mellett döntött, az örökösök pedig még a cégbíróság eljárása folyamán a (jogelőd) társaság tagjaivá váltak, az új, örökösként belépett tagok is egyetértenek az átalakulás szükségességében és a többi kérdésben is (pl. a vagyonelosztásban, ha van kilépő tag), a cégbíróság pedig a kérelmet helybenhagyja, azaz az átalakulás bejegyzésre kerül, az új társaságban az örökösök szintén taggá válnak annak cégjegyzékbeli bejegyzésével. Itt is érdemes arra emlékezni, hogy a hagyatéki eljárások nem fejeződnek be olyan gyorsan, hogy az átalakulási eljárás ideje alatt beléphessenek az örökösök az esetleges akaratuknak megfelelően. Így az átalakulás bejegyzésére akkor is sor kerülhet, ha az örökösök érdekeivel ellentétes.

Ezen túlmenően az is kérdéses, hogy az örökösök mennyire vannak tisztában az örökhagyó tevékenységével, akkor pedig kifejezetten problémás, ha nem álltak szoros kapcsolatban az örökhagyóval. Amennyiben egyáltalán tudomásuk van arról, hogy valamely gazdasági társaság tagja volt, akkor sem biztos, hogy tudják, melyikben, illetve nem tudják a társaság elérhetőségét, így nem tudják értesíteni a tag haláláról az érintett gazdasági társaság vezető tisztségviselőjét, mindez azt vonja maga után, hogy az átalakulási eljárásról sem lesz tudomásuk.

[32] Ptk. 3:143. § (4) bek.
[33] Ptk. 3:43. § (1) bek.
[34] GÁL – ADORJÁN 64. p.

Az átalakulási eljárás egyes üléseire szóló meghívókkal kapcsolatban hasonló helyzet következhet be: egyáltalán nem, vagy csak jelentős késéssel veszik át az örökösök ezeket a küldeményeket, például azért, mert nem egy háztartásban laktak. A kézbesítési vélelem beállásával[35] pedig az ülésen való meg nem jelenés következtében a részvételi arány csökken, adott esetben nem tudnak szavazni az átalakulásról. Érdemes megfontolni, hogy jelentősebb társasági részesedéssel rendelkező tag jelen nem léte miatt a döntéshozó szervi ülés egyáltalán nem is lesz határozatképes,[36] éppen ezért újabb ülést kell tartani.

Megvalósulhat az az eset is, miszerint az első, az átalakulás mellett döntő ülés után hal meg valamelyik tag. Szintén az eredeti társasági forma alapján válaszolható meg a kérdés, miképp válhatnak az örökösei taggá, de a törvény által előírt létszám hiánya esetén kkt. és bt. vonatkozásában a jogvesztő hathónapos határidő miatt szükségessé válhat bizonyos intézkedések megtétele, a már elkészített dokumentumokat, amiket érinthet a tagváltozás, módosítani kell, és a hirdetményeket újra közzé kell tenni.[37]

4.1.2. Együléses eljárás

Az Átv. 8. § (1) bekezdése szerint, ha az ügyvezetés megfelelően előkészítette az átalakuláshoz szükséges okiratokat, a legfőbb szerv egy ülésen szavazhat az átalakulásról. Erre csekélyebb taglétszámú és egymással szoros kapcsolatban működő tagok esetén kerülhet sor, amikor informális úton szerzett információk alapján megtörténhet az átalakuláshoz szükséges dokumentumok elkészítése. Egyszerűbb átalakulásoknál ugyanis felesleges adminisztratív teher lehet a két ülés megtartása, a törvény ezért teszi lehetővé az egy ülésen történő határozathozatalt is.[38] Az öröklés átalakulási eljárásra gyakorolt hatása tekintetében csekély különbség jelentkezik az együléses és a kétüléses döntéshozatal között: a kétüléses felállásban a második ülés végéig kell döntenie a tagnak, részt kíván-e venni az átalakulásban, míg egy ülés esetén ezt eddig az ülésig kell eldönteni véglegesen. Ha még ebben a szakaszban hal meg a tag, a társaság többi tagjának, amennyiben lehetőségük van rá a szűkös határidők miatt, érdemes megvárnia, amíg az örökösök nyilatkoznak arról közkereseti és betéti társaság esetén, be kívánnak-e lépni, és miután az örökös és a társaság közötti megegyezésnek kell születnie, e tekintetben is siettethetik a belépést, ha az örököst a társaság tagjai között kívánják tudni.

[35] Ptk. 3:91. § (4) bek.
[36] Ptk. 3:18. § (1) bek.
[37] DZSULA-KOMMENTÁR
[38] Uo.

Korlátolt felelősségű társaság vonatkozásában automatikusabb jogutódlásról van szó; ezt az ipso iure jelleget befolyásolhatja az, hogy a Ptk. alapján az üzletrész megváltására jogosult személyek magukhoz kívánják váltani azt.[39] Ameddig a jogutódlás vagy a megváltás nem történik meg, az átalakulásról sem dönthetnek anélkül, hogy esetleg az örökösök érdekei ne sérülnének.

Kérdésként veti fel a határidők vonatkozásában a PJD2016.12. döntés, miszerint igazolni kell-e, hogy a meghívó kézbesítése szabályszerűen megtörtént, illetve annak tartalmáról a tag tudomást szerzett. A kft.-k vonatkozásában a Ptk. 3:190. § (1) bekezdése, a több társasági forma vonatkozásában a 3:17. § a meghívók meghatározott időn belül történő megküldéséhez fűz jogkövetkezményt. Eszerint a taggyűlés akkor tekinthető - a jogszabályban előírt egyéb feltételek megvalósulása mellett - szabályszerűen összehívottnak, ha a tag részére szóló meghívó a cégnyilvántartásban bejegyzett lakhelyre, jogi személyek esetén székhelyre - esetlegesen a központi ügyintézés helyére - megküldésre került. A meghívó lakhelyre határidőn belül történő megküldésén túl a Ptk. nem ír elő egyéb kötelezettséget, így nem várható el, hogy a társaság felkutassa a tag cégjegyzékbe bejegyzettől eltérő tényleges lakhelyét, székhelyét. A részvénytársaság vonatkozásában az általános szabályokhoz képest szintén találunk speciális rendelkezéseket, így többek között a meghívó vonatkozásában az általános tartalmi elemeken túlmenően tartalmaznia kell a közgyűlés megtartásának módját, a szavazati jog gyakorlásához az alapszabályban előírt feltételeket, valamint a közgyűlés határozatképtelenséges esetén a megismételt közgyűlés helyét és idejét.[40] Mindezeken túlmenően további szabályok vonatkoznak a közgyűlés összehívására zártkörűen[41] és nyilvánosan működő részvénytársaságoknál,[42] ahogy a törvény meghatározza a közgyűlés összehívásának kötelező eseteit, amelyek a társaság vagyoncsökkenésével függnek össze, és a részvényeseknek olyan döntést kell hozni, ami alkalmas ennek a megszüntetésére, vagy dönteniük kell a társaság átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról vagy megszüntetéséről.[43]

[39] Ptk. 3:170. § (2) bek.
[40] Ptk. 3:269. §
[41] Ptk. 3:271. §
[42] Ptk. 3:272. §
[43] Ptk. 3:270. §

4.2. A gazdasági társaságok egyesülése

A gazdasági társaságok egyesülése összeolvadás és beolvadás útján történhet. Összeolvadásnál az összeolvadó jogi személyek megszűnnek, és új jogi személy jön létre általános jogutódlás mellett. Beolvadásnál a beolvadó jogi személy szűnik meg, általános jogutódja az egyesülésben részt vevő másik jogi személy.[44]

A 2007. évi CXL. törvény 3. § (1) bekezdése határozza meg az egyesülési szerződés közös tervezetének elemeit, amelyek közül a b) tartalmazza azt, hogy idetartozik az egyesülés útján létrejövő társaság részesedéseinek átruházására vonatkozó részletes szabályok is. Ebbe a pontba beleérthetők mindazok, amelyek akár az átruházás korlátozása, akár annak kizárása vonatkozásában felmerültek az öröklési szerződés kapcsán.

Nem feltétel az, hogy csak az a személy lehet valamely jogutód társaság tagja, aki már eleve valamely jogelődben tag volt, az egyesülési eljárás folyamán más személy is csatlakozhat. Az örökhagyónak is lehetett az a szándéka, hogy a jogutód társaság tagjává váljon, amíg azonban ez nem nyilvánul meg valamilyen jogilag értékelhető formában, az örököseinek sincs lehetőségük a jogutód tagjává válni. Ilyen forma lehet például az előszerződés, amelyben jelen esetben arra vállalkoznak az azt megkötő felek, hogy az örökhagyó a tagsági jogviszonyát az új jogi személyben is fenn kívánja tartani. Ez a kötelem azonban az örökhagyó halálával megszűnik: az örökösök személye bizonytalan, kérdéses az is, hogy az egyesülési eljárás folyamán az örökhagyó halála után bekövetkezett-e olyan változás, ami hatására, ha élne az örökhagyó, mégse válna taggá, illetve ennek az előszerződésnek a személyes jellege nem mérhető össze más kötelmek személyes mivoltával, ami miatt jogutódlásnak lenne helye az örökhagyó pozíciójában.

4.3. A jogi személyek szétválása

A jogi személy különválás vagy kiválás útján több jogi személlyé szétválhat. Különválás esetén a jogi személy megszűnik, és vagyona a különválással létrejövő több jogi személyre, mint jogutódra száll át. Kiválás esetén a jogi személy fennmarad, és vagyonának egy része a kiválással létrejövő jogi személyre, mint jogutódra száll át.

[44] Ptk. 3:44. §

A szétválás úgy is megvalósítható, hogy

a) a kiváló tag a jogi személy vagyonának egy részével már működő jogi személyhez, mint jogutódhoz csatlakozik (beolvadásos kiválás), vagy

b) a különváló tagok a jogi személy vagyonának rájuk eső részével különböző, már működő jogi személyekhez, mint jogutódokhoz csatlakoznak (beolvadásos különválás).[45]

A többszintű szabályozási struktúra alapján az Átv. 17. § (1) bekezdése szerint a szétválásra a jogi személyek átalakulásának, valamint egyesülésének közös szabályai a törvényben foglalt eltérésekkel megfelelően irányadóak. Ez a rész olyan rendelkezéseket is tartalmaz, amelyek egyrészt a korábbiak megismétlése, illetve ezekből levezethetőek, így például az, hogy a szétválási terv elfogadásáról vagy módosításáról a szétváló jogi személy döntéshozó szerve dönt. Ezek alapul vételével a törvény szétválás esetén is, az egyesüléshez hasonlóan, bizonyos többletszabályokat határoz meg az eljárás sajátosságaira figyelemmel: a szétválási szerződést a szétváló jogi személy tagjai, valamint a jogutód jogi személyek tagjai (leendő tagjai) kötik meg egymással és írják alá. A jogutód új jogi személy létesítő okiratát csak azok a tagok írják alá, akik az adott jogutód tagjaivá válnak.[46] Ezek a szabályok a szétválási eljárásban elfoglalt időbeli elhelyezkedésüknél fogva az örökhagyó cselekményeihez (a szétválásról szóló döntés, szétválási szerződés aláírása) tartozhatnak. Amennyiben még nem jut cégbírósági szakig a szétválás, azaz még a szétválásról folyó tárgyalások alatt meghal a tag, szintén minél hamarabb rendezni kell a tag utáni öröklés, valamint a társaságbeli pozíciójában történő változás folytán támadt jogi helyzetet, azért, hogy folytathassák az eljárást.

A kkt. és bt. egymás közötti – technikai – átalakulását[47] a cégbírói kar egy része (köztük Gál Judit is) éppen úgy átalakulásnak minősíti, mint annak bármely esetét, tekintve, hogy társasági formaváltás megy végbe. A jogelődöt a jogutódra való hivatkozással törlik a cégjegyzékből, a jogutód céget a jogelődre való hivatkozással jegyzik be, azzal a különbséggel, hogy a Ptk. mentesíti az átalakulás költséges és bonyolult procedúrája alól.[48]

Az átalakulás vonatkozásában három felelősségi szabályrezsim létezik: az átalakulás során a társaságtól megváló tag felelőssége aszerint alakul, hogy a társaság működése során fennállt-e közvetett másodlagos felelőssége a társaság tartozásaiért, azaz a korlátlanul felelős

[45] Ptk. 3:45. § (1)-(2) bek.
[46] Átv. 18. § (4)-(5) bek.
[47] Ptk. 3:153. §
[48] GÁL – ADORJÁN 171. p.

tag volt-e, avagy a társaság működése során egyáltalán nem áll fenn felelőssége a társaság tartozásaiért. Ebből fakadóan két felelősségi szabályt kell megvizsgálnunk a társaságtól megváló tag felelőssége vonatkozásában. A harmadik felelősségi szabály arra az esetre vonatkozik, amikor a korlátlanul felelős tag korlátozottan felelős taggá válik az átalakulás során.[49] Ugyanezeket kell alapul venni öröklés esetén is a hagyatéki tartozásokért való felelősség figyelembevételével.

5. Záró gondolatok

Összegzésként megállapítható, hogy a gazdasági társaságok származtatott alapításának mindegyik eseténél (átalakulás, egyesülés, szétválás) relevanciával bír valamely társaság tagjának halála, adott esetben magának az eljárásnak a végét is jelentheti. A tag halála egyben a jogviszonyának megszűnését jelenti, ezen átfogó kategóriának az átalakulás folyamatára gyakorolt hatásáról a jogalkotónak érdemes szabályt alkotnia. Álláspontom szerint abban az esetben, ha az átalakulási (egyesülési, szétválási) eljárás bármely szakasza alatt (egészen a cégbírósági bejegyzésig) megszűnik a tagsági jogviszony, és abban jogutódlás várható (pl. társasági részesedés átruházása, öröklés) célszerű lenne a Ctv.-ben megadni a társaságnak azt a lehetőséget, hogy – bizonyos körülmények, így például valamely tag halála – az eljárást a társaság felfüggeszthesse, azért, hogy a jogutód nyilatkozatának megfelelően folytathassák vagy befejezhessék az eljárást.

Figyelembe kell venni ugyanakkor azt is, nem biztos az, hogy maga az átalakulni kívánó gazdasági társaság tudomást szerez tagjának haláláról, aminek folytán a további szükséges lépéseket sem teheti meg. Elképzelhető az, hogy az örökösök nem tudnak arról, hogy az örökhagyó valamely társaság tagja volt, vagy ha tudják is, a társaság értesítése elmarad. Tekintettel arra, hogy ha valamely tag nem nyilatkozik, úgy kell tekinteni, hogy ő részt vesz az átalakulásban, ezáltal az örökösök jogai sérülhetnek, amire megoldást nyújthat az, ha sikerül átruházni a jogutód társaságban megtalálható részesedést.

[49] TÖRÖK Tamás: *Felelősség a társasági jogban*, 2. átdolgozott és bővített kiadás; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.; Budapest; 2015. 236. p.

2017. szeptember